

Samija Sarić

UDRUŽENJE ISLAMSKE OMLADINE U SARAJEVU ISLAMSKI KLUB (1905 - 1910)

Okupacija od strane Austro-Ugarske 1878. godine imala je dalekosežne posljedice na dalji razvitak Bosne i Hercegovine. Proces udruživanja nakon 1879. godine odvijao se u muslimanskoj sredini postupno. Značajnu ulogu u kreiranju kulturnog razvitka Bosne i Hercegovine, posebno krajem 19. i početkom 20. stoljeća, odigralo je domaće bosanskohercegovačko stanovništvo. Orijehtacija njihovog djelovanja bila je opredijeljena stvarnim i neodložnim potrebama šireg narodnog prosvjeđivanja, stvaranje domaće inteligencije, jačanje vlastitog stručnog kadra i slično.

Značajnu ulogu u tom pogledu odigrale su čitaonice (*kiraethane*) kao najpodesnije forme okupljanja i razvijanja društvenog života. One su zajedno sa drugim sličnim društvima i udruženjima (klubovima, kasinima, omladinskim, zanatlijskim i drugim društvima) bile osnovni oblik i glavne forme kulturne aktivnosti i žarišta kulturnog života, a njihovu ulogu kasnije će preuzeti kulturno-prosvjetna društva, koja će biti usmjerena prvenstveno na širenju prosvjeđenosti u narodu i podizanju kulturnog nivoa. U Sarajevu je prva Muslimanska čitaonica osnovana 1888. godine, u Banjoj Luci (1890.), Tuzli (1891.), Brčkom (1897.), Prozoru (1899.), Mostaru (1904.), Konjicu (1904.), Stocu (1904.), Zenici (1904.), Čajničju (1906.), Visokom (1906.), Foči (1910.), Višegradu (1910.). Broj čitaonica kasnije će se naglo povećavati i osnivati i u drugim mjestima Bosne i Hercegovine.

Osnivanjem Muslimanske čitaonice u Sarajevu (1888.) kao posebne muslimanske institucije, a kasnije i "Gajreta" (1903.) otpočeo je proces kulturno-prosvjetnog, a donekle i političkog udruživanja muslimana Bošnjaka što se konkretiziralo pojavom novih kulturnih i prosvjetnih društava.

Na osnovu veoma bogate arhivske građe u fondovima Arhiva Bosne i Hercegovine, koja je nezaobilazan izvor za naučno istraživanje,

sagledavanje i šire proučavanje društvenog, političkog, prosvjetnog i kulturnog života Bošnjaka-muslimana, kao i drugih konfesija u Bosni i Hercegovini, doznajemo da je u Sarajevu i drugim gradovima Bosne i Hercegovine bio veliki broj društava i udruženja.

Pored “Muslimanske čitaonice” u Sarajevu je bila i “Turska kiraethana”, “Merhamet” - muslimansko društvo za potpomaganje sirotinje (1914.), “Islamski klub” (1908.), “Muslimanska sloga” (1908.), “Muslimanski sokol” (1912.) te razna druga društva sa nazivima muslimanska: “Trezvenost” (1928.), “Muslimanski ženski klub” (1924.), “Rahmet” (1934.), “Merhum” (1934.), “Hajr” - muslimansko kulturno i potporno društvo (1937.), “Bratstvo” - muslimansko kulturno društvo (1928.), “El-Kamer” (904.) “Hurijet” - muslimansko radničko i zanatlijsko udruženje (1908.), “Jediler” - muslimansko pokopno društvo (1923.), “Merhamet”, “Gajret” - društvo za pomaganje naučnika i đaka Muslimana (1903.), “Narodna uzdanica” (1924.), “Osvitanje” (1923.), “Preporod” - muslimanska čitaonica (1921.), “El-Hidaje” - organizacija Ilmije Kraljevine Jugoslavije (1936.), “Ahlak” - Islamsko moralno i ekonomsko udruženje u Sarajevu (1936.), “Humijet” - muslimansko dioničarsko društvo za izdavanje novina i knjiga (1908.), “Muslimansko-muallimsko i imamsko društvo za Bosnu i Hercegovinu” (1909.) itd.

Zahvaljujući podacima iz dokumenata, naročito iz perioda austrougarske uprave, doznajemo da je bilo više udruženja islamske omladine po gradovima Bosne i Hercegovine: “Mešić” udruženje islamske omladine u Bihacu (1907.), “Sabur” - udruženje islamske mladeži u Foči (1909.), “Himmet” - muslimanskoomladinsko udruženje u Vlasenici (1911.), (od 1919. godine ovo udruženje mjenja naziv u “Zora”), “Klub islamske mladeži” u Zvorniku (1910.), “Ukuvet”- muslimansko omladinsko udruženje u Prozoru (1912.), “Iršad” - muslimansko društvo u Kladnju (1909.), “Klub muslimanske omladine” u Maglaju (1910.), “Klub islamske omladine” u Bijeljini (1908.), “Klub muslimanske omladine” u Banjoj Luci (1910.), “Klub islamske omladine” u Bosanskom Brodu (1910.), “Mirza” - društvo islamske omladine u Konjicu (1909), “Islamska omladinska kiraethana” u Žepču (1906.), “Islamska omladina” u Jezeru (Jajce) (1907.) i sl.¹

1. Evidencije društava u Arhivu Bosne i Hercegovine.

Slična društva osnovana su u Beču: Društvo bečkih akademičara “Zvijezda” osnovano je 20. februara 1904. godine, dok je Društvo napredne islamske omladine “Svijest” osnovano 31. oktobra 1907. godine kao protuteža “Zvijezdi”. Ovo društvo nastalo je istupom iz “Zvijezde” dijela akademičara koji se nisu slagali sa njenom političko-nacionalnom orijentacijom.²

Udruženje islamske omladine u Sarajevu osnovano je 1905. godine na inicijativu Safvet-bega Bašagića. Prva sjednica održana je 16. novembra 1905. godine, a sazivač i voditelj skupštine, kako stoji u zapisniku, bio je Safvet-beg Bašagić. Na skupštini je prisustvovalo oko 68 uglednih građana, sada već članova ovoga Udruženja, koje je Safvet-beg Bašagić pozvao da se izjasne da li su u principu za osnivanje udruženja. Prema zapisniku na prvoj sjednici prisustvovali su i uzeli učešće u diskusiji pored Safvet-bega Bašagića i dr. Halid-beg Hrasnica, Mustaj-beg Mutevelić, Sulejman ef. Hećimović, Hasan ef. Hodžić, Edhem-ef. Mulabdić, Šukrija Alagić, Šemsi-beg Salihbegović, dr. Mustafa-ef. Denišlić i drugi.

Prvoj sjednici prisustvovao je i izaslanik oblasti vladin perovođa g. dr. Kozsler. Na osnovu diskusije koja je vođena na sjednici zaključujemo da je bilo različitih mišljenja u vezi sa osnivanjem ovoga udruženja, naprimjer: dr. Halid-beg Hrasnica se složio sa osnivanjem društva, ali je upozorio “da postoji čitaonica te bi osnutkom ovoga društva mogao nastati razdor. Predlaže ili da se čitaonica sruši ili reformira u ovako društvo”.

Mustaj-beg Mutevelić se nije složio sa ovakvim mišljenjem u pogledu čitaonice, pa kaže “Čitaonica je ala turca, a on želi društvo u modernom duhu. Predlaže da se “El-Kamer” raširi i da se u njemu uredi čitaonica i gombalački klub”.

Hasan-ef. Hodžić “misli da je bolje osnovati novo društvo nego osvajati čitaonicu” te smatra da je suvišna svaka rasprava dok se ne sazna što se hoće sa novim društvom i predlaže da se najprije pročitaju pravila društva.

Edhem-ef. Mulabdić se složio sa Hodžićevim prijedlogom, pa kaže “Iskustvo dokazuje da se ne bi moglo sa čitaonicom uspjeti”, pa dodaje da: “Čitaonica nije ni čisto islamsko društvo” i tražio da se pročitaju pravila.

2. Ibrahim Kemura, *Muslimanska kulturno-prosvjetna društva*. “Anali Gazi Husrev-begove biblioteke”, Knjiga XIX - XX / 2001., str. 233.

Dr. Hrasnica je tvrdio da je čitaonica (*kiraethana*) islamska i “da bi se dalo od čitaonice nešto učiniti, samo treba pokušati te da se za to sačeka godišnja skupština kiraethane”.

Na sjednici je bilo i takvih mišljenja da bi se “El-Kamer” trebao fuzionirati sa ovim novim društvom, jer je dosta članova društva “El-Kamer” bilo prisutno na prvoj sazivačkoj sjednici.

Prema riječima Safvet-bega Bašagića, Udruženje bi u početku trebalo “imati čitaonicu i novine, a kada se malo poveća moglo bi imati i razne sekcije: za gombanje, potpomaganje siromaha, literarnu sekciju, sekciju za tamburanje i pjevanje i druge. Održavala bi se i razna predavanja. Društvo bi moglo povremeno izdavati jedan beletristički list. Uopšte, ovo bi društvo imalo da bude centrom islamske omladine ne bi li na taj način odvratilo od pohađanja gostionica itd.”

Kako se većina prisutnih izjasnila za osnivanje ovoga udruženja (60 članova je bilo za osnivanje, a samo 8 protiv) izabran je “Privremeni odbor”, u koji su, prema zapisniku, ušla gospoda: Šemsi-beg Salihbegović, Mustafa-beg Kapetanović Ljubušak, Safvet-beg Bašagić i Šukrija Alagić.

Zapisnik je potpisao sazivač i predsjednik Safvet-beg Bašagić, a zapisničar (perovođa) bio je Fehim Spaho.³

Na prvoj sjednici pročitana su pravila Udruženja islamske omladine u Sarajevu, usvojena i upućena (25. decembra 1905. godine) Vladinom povjereniku za glavni grad Sarajevo s molbom da ista prosljede Zemaljskoj vladi u Sarajevu na uvid i odobrenje. U potpisu akta su izabrani članovi “Privremenog odbora”.⁴

Prema čl. 1 društvu je ime “Udruženje islamske omladine” sa sjedištem u Sarajevu. Čl. 2 govori o svrhi društva: “Svrha društva je da goji prosvjetu, da podržava društvenost i da razvija duševne sile svojih članova”, a prema čl. 3 ova svrha se “Postizava uzdržavanjem knjižnice, novina, predavanjima, osnivanjem raznih klubova u obsegu društvenih pravila, priređivanjem zabava te igranjem pristojnih igara. Rad društva isključuje svaki politički smjer”.

Bliskost ovoga društva sa “Gajretom” očituje se u čl. 37, gdje se govori o “Raspustu društva” i naglašava se da u slučaju raspuštanja

3, Arhiv Bosne i Hercegovine, Zemaljska vlada Sarajevo, š. 18/301 - 1910.

4. Arhiv Bosne i Hercegovine, Zemaljska vlada Sarajevo, š. 18/301 - 1910.

društva “cijeli društveni imetak pripada islamskom potpornom društvu “Gajret” ili ako “Gajret” ne bi tada više postojao - kojoj drugoj muslimanskoj prosvjetnoj svrsi, po zaključku posljednje glavne skupštine.

Pravila su usvojena 21. marta 1906. godine uz potpis Odjelnog predstojnika Zemaljske vlade u Sarajevu gospodina Hormana i “uz primjedbu da je ovo društvo nadzoru i kontroli oblasti isto tako podvrženo kao i sva ostala društva u Bosni i Hercegovini”.⁵

Konstituirajuća sjednica održana je 9. aprila 1906. godine. Prvi predsjednik društva bio je Safvet-beg Bašagić, zamjenik predsjednika Asimaga Hadžišabanović, prvi sekretar Mustaj-beg Halilbašić, drugi sekretar Edhem ef. Mulabdić, blagajnik Muhamed-ef. Salić, upravitelj novinar (zum Verwaiter der Zeitungen) dr. Mustafa Denišlić, knjižnjicar: Hasan-ef. Hodžić, kućni nadzornik (zum Hausverwalter) Salih-ef. Aličehić.⁶

Članovi Odbora bez funkcije su bili: Hilmi-ef. Muhibić, Šukri-ef. Alagić, Ibrahim-aga Čengiće, Salih-ef. Abdagić i Hafiz Ajni-ef. Bušatlić.⁷

Ovaj sastav Odbora mijenja se već u 1907. godini. Na XVII odborskoj sjednici od 31. marta 1907. godine odlučeno je da se društvena pravila promijene u nekim tačkama, što je povjereno užem odboru. Prema izvještaju sa Prve glavne skupštine, koja je sazvana za 10. maja 1907. godine, ali “zbog nedovoljnog broja članova odgođena je do 17. maja 1907. godine, kada je bez obzira na broj prisutnih članova održana. Na skupštini je usvojena osnova pravila i to u tački III zapisnika”.

U novi odbor izabrani su: za predsjednika Hadžišabanović Asimaga, za potpredsjednika Hasan-ef. Hodžić, za sekretare: Halilbašić Mustaj-beg i Edhem-ef. Mulabdić, za blagajnika: Edhem-aga Bičakčić, za kućnog nadzornika Muhamed Salić, za knjižničara hafiz Salih-ef. Sarić i za upravitelja novina hafiz Ajni Bušatlić.⁸

Gore izabrani odbor pokrenuo je izmjenu pravila kao i naziva udruženja. Prema novim izmijenjenim pravilima (odobrenim 11. augusta 1908. godine uz potpis odjelnog predstojnika Zemaljske vlade u Sarajevu gospodina Hormana) “Udruženje islamske omladine u Sarajevu” dobiva

5. Arhiv Bosne i Hercegovine, Zemaljska vlada Sarajevo, š. 18/301 - 1910.

6. Bosanski glasnik (Bosnische Bote), 1907, str. 334.

7. Arhiv Bosne i Hercegovine, Zemaljska vlada Sarajevo, š. 18/301 - 1910.

8. Bosanski glasnik (Bosniše Bote), 1908, str. 335.

novi naziv “Islamski klub” u Sarajevu. Na osnovu poređenja starih i novih pravila, odnosno pravila “Udruženja islamske omladine u Sarajevu” i “Islamskog kluba” u Sarajevu konstatovano je da su pravila u načelu promijenila samo naziv društva, dok su ukinuta tri člana pravila, i to (čl. 22) mjesto II tajnika, zatim (čl. 27) odborski zamjenici i (čl. 27) društvena godina. Tako su pravila “Islamskog kluba” u Sarajevu imala ukupno 34 člana, umjesto ranijih 37 članova.⁹

Prema “Bosanskom glasniku” u 1910. godini članovi Odbora “Islamskog kluba u Sarajevu” bili su: predsjednik Hadžišabanović Asimaga, potpredsjednik Mustaj-beg Halilbašić, tajnik Mulo Hadžalić, blagajnik Mustafa Fočo, kućni nadzornik Osman-beg Bašagić, knjižničar Enes-ef. Hašimefendić, upravitelj novina Edhem-ef. Bičakčić.¹⁰

“Islamski klub” u Sarajevu prestao je sa radom početkom 1910. godine, prema pismenoj izjavi i potpisu predsjednika Asimage Hadžišabanovića. U izjavi stoji: “Što se tiče Islamskog kluba, mogu izjaviti to, da smo stan otkazali, novine ne držimo i sluge nemamo, dakle uopšte više nikakvih izdataka. Rad društveni obustavili smo za neko vrijeme, dok se društvo materijalno ne oporavi. Advokatu ćemo predati da utjera neplaćene članarine, pa ako se mogne opet podići društvo, mi ćemo to i učiniti, a ako ne mogne, šutke ćemo se rastati. Društvo nije nitko još dosada tužio kod suda. Imamo dužni neke manje svote za rasvjetu i štampariju, a više nikome”.¹¹

U Sarajevu, 5. februara 1910.

Zaključeno i potpisano od strane Hadžišabavića Asimage.

U aktu stoji još i to da su sve knjige društva predate advokatu dr. Hrasnici, koji je u slučaju da naplati dugove (statutom predviđenu članarinu) od članova u iznosu od 1474 K, bio dužan o tome obavijestiti, odnosno podnijeti izvještaj.

Zbog bogatstva građe i veoma velikog broja podataka trebao bi duži vremenski period za istraživanje osnivanja raznih društava na bosanskohercegovačkim prostorima, o čemu postoje zaista značajni podaci u fondovima Arhiva Bosne i Hercegovine. Međutim u ovom kraćem

9. Arhiv Bosne i Hercegovine, Zemaljska vlada Sarajevo, š. 18/301 - 1910.

10. Bosanski glasnik (Bosnische Bote) 1910, str. 352.

11. Arhiv Bosne i Hercegovine, Zemaljska vlada Sarajevo, š. 18/301 - 1910.

prilogu o osnivanju “Udruženja islamske omladine u Sarajevu” - “Islamskog kluba” (1905-1910), pored dostupnih podataka o ovome udruženju na osnovu dokumentacije, dat je i spisak dijela ostalih društava i udruženja u Sarajevu i u nekim gradovima Bosne i Hercegovine, sačinjen na osnovu “Evidencija o društvima”.

The Islamic Youth Association in Sarajevo

The Islamic Youth Association was founded in 1905 on the initiative of Safet-bey Basagic. The first meeting was held on 16 of November 1905. Sixty-eight prominent persons attended meeting. The first president of this association in Sarajevo was Safet-bey Basagic; deputy president was Asimaga Hadzi Sabanovic, the first secretary Mustaj-bey Halilbasic, the second secretary Edhem ef. Mulabdic, treasurer Muhamed ef. Salic, editor of the newspaper Dr. Mustafa Denislic, administrative clerk Hasan ef. Hodzic and Salih ef. Alicehic as caretaker.

In the year 1907 the members of the committee changed. The president becomes Asimaga Hadzi Sabanovic. A new committee with a new president began to change the rules and the name of the association. Now it is under the name Islamic club of Sarajevo.

Islamic club of Sarajevo, the successor of the Islamic youth association in Sarajevo stopped its activities in the beginning of the year 1910. According to a statement given by president Sabanovic, social work stopped, apartment was revoked and newspaper publication stopped. All books of the Association were handed over to the attorney Dr. Hrasnica to settle unpaid membership fees.

21.

Velmožnom gospodinu vladinom
povjereniku za glavni zemaljski
grad Sarajevo

" Sarajevu.

Imajući potpisani mogućiji se
zanimati vašu voljevoljnost, da blagovoljno
podstrijete višokoj zemaljskoj vladi u
Bosni i Hercegovini na odobrenje prila-
žena pravila za "Udruženje islamske
omladine u Sarajevu".

U namjeri da će vaša velmožnost
našoj molbi udovoljiti bližimo se
u Sarajevu 25. decembra 1906.

za "Privremeni odbor."

Lukrija Alagic
Mudabir beg Kapetanovica
Safvet beg Banjac

59281
1906

73
1906

Priloz. 6. 4. 213

Zahtjev Privremenog odbora Udruženja islamske omladine vladinom povjereniku u Sarajevu za odobravanje pravila Udruženja

Udruženje islamske omladine
u Sarajevu.

Broj

139398
1908

Izvadak

20977
1908

iz zapisnika glavne skupštine Džemate
17/X. 1907. tičuću se praviome pravila.

U zapisniku izvještaji dotičnu pismo
glasi:

U 189. otkorokoj sjednici 24/X. 1907. otkri-
čeno je, da se Džematare pravila pravni-
jeme u nekijm tačkama, što je poopravo
našem otkoru. To će se stvar, kako se vidi
po sledećem rečju, saznas u potov rešet.

Tačka III. ovog zapisnika glasi:

Džemate Džemate Džemate
i ta osnovu novih pra-
vila.

Ab II. Kasa je se osnovu,
u kod logju otobrua pra-
vila, sarvaic se izvau-
redu skupština i rohit
po novim pravilima
(arbor novog otkora).

Prilog na listu broj 9

Džemate
Džemate

Džemate
Džemate

Pravila Udruženja islamske omladine